



**Historické vyobrazenie  
novej budovy  
Prvého slovenského  
gymnázia v Revúcej  
(dnes objekt Prvého  
slovenského literárneho  
gymnázia na Železničnej  
ulici v Revúcej)**

Zdroj:  
DUBOVSKÝ, D. 2014.  
Album Revúcej. Revúca:  
Mesto Revúca, 2014.  
s. 399. ISBN 978- 80-  
971.642-5-6

# KONIEC NIE JE VŽDY KONCOM

## – KULTÚRNA RECYKLÁCIA AKO VÝSLEDOK PARTICIPÁCIE

Mgr. Jozef Balužinský, riaditeľ Littera, n. o.

**Nič netrvá večne a ani akokoľvek dobrý projekt nevie garantovať dlhovekosť. Každá samospráva sa skôr či neskôr ocitne v situácii, keď potrebuje obsahovo saturovať stavby vo svojom vlastníctve. V tejto situácii je to pravdepodobne výsledok predchádzajúcich chybných rozhodnutí alebo nedostatočného vyhodnotenia indikátorov, ktoré upozorňovali na príchod neodvratného. Príchod konca. Prečo sa niečo nespravilo? Prečo sme v tejto situácii? Kde sme spravili chybu? Odpovede na tieto otázky sú kľúčové z analytického hľadiska ako poučenie do budúcnosti pre riadenie iných aktivít.**



**Vizualizácia zmien  
zelenej zóny pred  
historickým objektom**

Zdroj: Young.s  
architekti, víťazný  
návrh premeny  
Prvého slovenského  
literárneho gymnázia  
v Revúcej





**Návrh riešenia vstupu do budúcej inštitúcie**

Zdroj: Young.s architekti, víťazný návrh premeny Prvého slovenského literárneho gymnázia v Revúcej



**Vizualizácia expozičného návrhu**

Zdroj: Young.s architekti, víťazný návrh premeny Prvého slovenského literárneho gymnázia v Revúcej



**Návrh komunikačnej trasy medzi podlažiami**

Zdroj: Young.s architekti, víťazný návrh premeny Prvého slovenského literárneho gymnázia v Revúcej



**Vizualizácie navrhovaných zmien v priestore medzi budovami**

Zdroj: Young.s architekti, víťazný návrh premeny Prvého slovenského literárneho gymnázia v Revúcej

Mesto Revúca má významné miesto v slovenskej literárnej histórii viažucej sa na Prvé slovenské gymnázium, ale aj vďaka existencii Prvého slovenského literárneho gymnázia. Revúca bola v čase fungovania Prvého slovenského gymnázia (1862 – 1874) preplnená literárnou produkciou. Bola mestom študentov a cieľom vzdelancov, ktorí sem prichádzali šíriť osvetu a vedomosti. Projekt literárneho gymnázia vznikol v roku 1997 ako pokračovateľ historickej tradície. Vzdelávací proces tejto inštitúcie kládol dôraz na literatúru a aj preto s ňou bolo mesto vždy spájané. Postupom času však počet záujemcov o štúdium klesal. Definovať príčiny nie je ľahké, keďže inštitúcia s výrazným národné historickým pozadím bola neraz predmetom politických sporov. Znižoval sa počet študentov, neotvorili sa dva študijné ročníky a prišlo k racionalizácii projektu. Nakoniec sa v roku 2018 Prvé slovenské literárne gymnázium pričlenilo ku Gymnáziumu Martina Kukučína v Revúcej, čo viedlo k opusteniu historickej budovy na Železničnej ulici.

### PARTICIPÁCIA AKO VÝCHODISKO

Volby do VÚC v roku 2017 boli z pohľadu Banskobystrického kraja kľúčové. Nové vedenie zmenilo stratégiu nakladania s majetkom kraja. Rozhodlo sa prebytočného majetku nezbavovať, ale vhodným spôsobom ho zhodnocovať. Jedným z pilotných projektov bola revitalizácia Gymnázia na sídlisku Sekier-Lipovec, kde kraj so združením Punkt spustil proces dlhodobej revitalizácie participatívnou formou. Na základe pozitívnych skúseností došlo k zvýšeniu počtu projektov, pri ktorých kraj v blízkej budúcnosti pristúpil k revitalizácii. V prípade budovy Prvého slovenského literárneho gymnázia v Revúcej s výraznou historickou a spoločenskou hodnotou došlo k modifikácii participačného procesu. Keďže obsahový zámer je najdôležitejším elementom projektu a samotný objekt bol kvôli svojmu historickému odkazu zaradený na zoznam národných kultúrnych pamiatok (NKP), je jeho exteriérová podoba nemenná. Interiérová stránka má výrazné priestorové a statické obmedzenia popísané v architektonickom výskume a v Rozhodnutí komisie Pamiatkového úradu SR, čo malo vplyv na

tvorbu podkladov pre súťaž. Preto sa v prípade revitalizácie budovy Prvého slovenského literárneho gymnázia stala partnerom v procese odborná verejnosť. Konzílium vedeckých pracovníkov Fakulty TUKE, Akadémie umení v Banskej Bystrici a odborníkov na architektúru, dizajn, digitálne a interaktívne inštalácie, intermédiá, výstavníctvo, nové médiá, visual concept poetry, destinačný turizmus, destinačný manažment a múzejnú a galerijnú prezentáciu vypracovalo analýzu východiskového stavu a jej následné vyhodnotenie v prospech projektu.

### POHĽAD DO ZRKADLA NIEKEDY NESTAČÍ, JE POTREBNÁ KOMPARÁCIA

Koniec jednej epochy neznamena koniec sveta. Kolízia zodpovednosti za zverený majetok, ktorý nevyužívame, a náklady na jeho udržiavanie vedú mnohokrát k „skratke“ v podobe zbavenia sa prebytočného majetku. V lepšom prípade ide o nájom, kde zodpovednosť preniesieme na nájomcu. Hľadanie riešení v prípade, že si cestu nechceme skrátiť, je trnistou cestou. Zhodnotenie východiskovej situácie nás vedie mnohokrát k skratovému konaniu. Východisková situácia, priestorové a geografické danosti ako definičný základ vygenerovali zámer projektu na zriadenie kultúrno-vzdelávacej inštitúcie, ktorá by pretransformovala historické, kultúrne a materiálne dedičstvo na zážitkové miesto. Mesto Revúca by vďaka tejto inštitúcii malo žiť slovom a literatúrou s aspiráciou stať sa miestom stretávania sa literátov, filozofov a umeleckých komunit nielen zo Slovenska, ale aj z Európy. Cieľom je vytvorenie interaktívneho zariadenia, prezentujúceho čiastočne históriu 1. slovenského gymnázia, ale najmä špecifickú literárnu tvorbu. Projekt si dáva za cieľ vytvoriť priestor na prezentáciu moderných foriem literárnej tvorby, ako sú komiksy, používanie literárnej produkcie v hudbe a v divadle, fantasy a vytvorenie priestoru na medziodborovú a medzigeneračnú komunikáciu prostredníctvom rozprávok. Súčasťou zámeru je do procesu revitalizácie zapojiť bezprostredné okolie a blízke objekty. Plánuje sa využiť okolitá zeleň a voľné priestranstvo na prezentáciu

projektu a na vytváranie interaktívnych prvkov umožňujúcich aktívne alebo pasívne vzdelávanie verejnosti prichádzajúcej do tohto priestoru s cieľom tráviť voľný čas. V rámci overovacích procesov sme vycestovali do zahraničia. Navštívili sme múzeá, ktoré sa prezentovali výraznou a špecifickou expozičnou tvorbou. Vyberali sme na základe podoby východiskovej situácie inštitúcie, ktoré uspeli v realizácii. Zaujímali nás nástroje, formy prezentácie a komunikácie, výstupy, možnosti udržateľnosti projektu a spôsoby práce s cieľovými skupinami. Komparácia inštaláčnych postupov, moderných technológií a edukačných a prezentačných aktivít poskytla množstvo podnetov na skvalitnenie podkladov pre medzinárodnú súťaž.

### SÚŤAŽ – PREDPOKLAD KVALITNÉHO VÝBERU

Premena Prvého slovenského literárneho gymnázia v Revúcej je komplexným projektom, ktorý je výsledkom súťaže vyhlásenej v spolupráci so Slovenskou komorou architektov. Okrem stavebných úprav rieši interiéry, expozície, exteriéry a širšie okolie s využitím multimédií a návrh vizuálnej identity novej kultúrnej inštitúcie. Súčasťou výstupu víťazného návrhu bolo vyslovenie názoru na kompozíciu areálu ako uceleného riešenia, vrátane priestoru vstupnej záhrady. Súťaž, ktorú sme v spolupráci so Slovenskou komorou architektov vyhlásili bola dvojkolová. Cieľom prvej etapy bolo navrhnutie celkovej koncepcie architektonického riešenia celého územia a budov, s vyznačením rozmiestnenia jednotlivých funkcií, prevádzkových schém a prezentáciou hlavnej idey expozície. V druhej etape vybraní účastníci rozpracovali detailné architektonické riešenia.

Výsledkom súťaže sa stal návrh, ktorý podľa poroty priniesol: „Komplexné, suverénne riešenie s kvalitným urbanisticko-architektonickým názorom, s vysoko funkčným prevádzkovým konceptom a sviežim riešením vizuálnej identity projektu. Ako jedinému sa mu podarilo vytvoriť univerzálnu, priestorovo-prevádzkovú funkčnú schému, ktorá dokáže bez problému reagovať na rôzne požiadavky i v dlhodobom časovom horizonte.“

Vysoká miera flexibility návrhu je zárukou, že nový priestor sa v maximálnej miere môže stať živým iniciálnym prvkom regiónu v rámci širšieho celorepublikového kontextu...“

Veľmi dôležitou súčasťou expozičného zámeru bolo navrhovanie v súlade s dohovorom o ľudských právach. Požiadavkou zadávateľa bolo využívanie princípov univerzálneho navrhovania aby prezentačný priestor bol voľne prístupný osobám s pohybovými obmedzeniami a to aj pre osoby odkázané na samohybné zariadenia ideálne.

### VHODNÝ KONCEPT NA PODPORU PROSTREDNÍCTVOM IROP – KKP

Projekt premeny Prvého slovenského literárneho gymnázia v Revúcej bol od začiatku zameraný na interaktivitu a kreativitu. Banskobystrický samosprávny kraj schválil zámer revitalizácie z vlastných zdrojov s možnosťou dofinancovania cez dotačné schémy. Keď nás oslovili zástupcovia Slovak Investment Holding v spolupráci s Ministerstvom kultúry SR, boli sme dostatočne pripravení a obsahom zaujímaví, aby sme sa stali vhodným adeptom na vytvorenie partnerstva. Od prvého kontaktu v decembri 2019 sme pracovali spoločne na vytvorení vhodného modelu financovania projektu. Projekt si od počiatku získal podporu verejnosti a Banskobystrický samosprávny kraj v roku 2021 založil neziskovú organizáciu Littera, n. o., ktorá bude konečným užívateľom revitalizovaného objektu v Revúcej. V tomto roku plánovaný ukončený proces stavebného konania a na prelome rokov 2021/22 plánovaná verejná súťaž na dodávateľa stavby ukončí predrealizačnú fázu a naštartuje realizačnú fázu financovanú cez Slovak Investment Holding. ■

### RESUME: THE END IS NOT ALWAYS THE END - CULTURAL RECYCLING AS A RESULT OF PARTICIPATION

This article is presenting the development phases of one of the pilot projects of the Banská Bystrica self-governing region aimed at the revitalization of disused structures. It evaluates the issue of local governments in relation to property and the maintenance of its value. It presents participation as a way of searching for possible solutions in the search for the use of revitalized objects. Within the article we describe the steps that resulted in a key phase of the revitalization process, the financing itself and the creation of surplus value as a prerequisite for the sustainability of the project.